

DE STIEFVADER VAN JORIS

Joris (17 jaar) weigert het lokaal te verlaten. 'Ik heb niks gedaan, dus kun je me er ook niet uitsturen.' De leraar van dienst verlaat in verwarring zijn lokaal. De teamleider doet een nieuwe poging, maar Joris weigert. Tot de boosheid zo explodeert, dat Joris met stevige hand het lokaal wordt uitgetrokken. Joris neemt er geen genoegen mee. Hij belt zijn stiefvader. Er wordt aangifte van mishandeling gedaan, de leidinggevende wordt door de politie opgepakt. Op school is iedereen vol ongeloof dat hun vriendelijke collega meer gestraft wordt dan de irritante, recalcitrante Joris.

door Ivo Mijland

De casus van Joris wordt vaak een-dimensioneel bekeken. We hebben een leerling, we hebben zijn gedrag, we hebben regels. Tussen die drie elementen is een *mismatch*. Om de match te herstellen, moeten we de leerling aanspreken en straffen. Een kind moet leren dat het met waarden en normen te maken heeft en ook met de belangen van anderen in de leefomgeving. De school was al jaren bezig Joris te leren hoe het hoort, zonder enig resultaat. Als contextueel hulpverlener kreeg ik de kans om met Joris aan het werk te gaan. In de gesprekken ontmoette ik een jongen die aan de buitenkant hard en agressief was, maar van binnen hunkerde naar verbinding.

Joris is geboren in een gezin dat al op de dag van zijn geboorte uit elkaar lag. Zijn biologische vader was te druk met zichzelf en nam geen verantwoordelijkheid. Hij vertrok vier weken voor de geboorte. De vader van Joris verloor zijn eigen ouders bij een auto-ongeluk toen hij zeventien was. Joris groeit op bij zijn moeder. Sinds het vertrek van de biologische vader heeft ze meerdere relaties. De kleine Joris is regelmatig onbedoeld getuige van haar seksuele activiteiten. Joris heeft

een jonger halfbroertje, dat hij vanaf zijn twaalfde dagelijks naar school brengt. Moeder gaat 's avonds vaak op stap en komt soms pas rond twee uur thuis. Ze is niet fit genoeg om haar jongste kind naar school te brengen, maar gelukkig heeft ze een verstandige zoon van twaalf. 'Wat heb jij hard gewerkt', geef ik Joris terug.

Joris vervolgt zijn verhaal. Sinds een jaar heeft zijn moeder een nieuwe vriend. Die relatie verloopt uitstekend. Eindelijk lijkt er rust te zijn in het gezin. Maar vreemd genoeg start bij die relatie ook het verder afglijden van Joris op school. Dan zegt Joris iets over zijn stiefvader wat me diep raakt: 'Hij is de vader waar ik recht op heb, maar die ik nooit echt zal krijgen.' Ik vraag Joris wat er op de dag van de aangifte gebeurd is. Joris legt uit dat zijn stiefvader alles voor hem doet. 'Ik denk dat het niet alleen over mij gaat', zegt hij, 'hij heeft namelijk zelf drie kinderen, die hij al vijf jaar niet mag zien.'

Het verhaal van Joris lijkt uitzonderlijk, maar het is slechts een van de vele verhalen die agressieve leerlingen met zich meenemen. Met dit artikel doe ik geen poging om te zeggen dat het handelen van Joris en zijn

stiefvader okay is. Iedereen is het er over eens dat deze verlies-verlies situatie nooit had mogen plaatsvinden. Het verhaal is wel bedoeld om er een werkelijkheid aan toe te voegen. Het verhaal gaat over de ingewikkeldheid van loyaliteit in relaties. Kinderen zijn allereerst loyaal aan hun ouders. Zelfs als kinderen niet krijgen waar ze recht op hebben (liefde), komen ze voor hen op. Ze zijn existentieel aan ouders verbonden, ook aan de verdwenen vader. Vanuit de geboorte ontstaat het recht om te geven en te ontvangen. In 'gezonde' relaties is het al ingewikkeld om daar een balans in te vinden, maar als kinderen geconfronteerd worden met een gebrek aan liefde en verzorging, gaan ze op een niet-passende manier op zoek naar erkenning. Ze gaan 'niet-passend geven' door bijvoorbeeld de zorg voor een jonger broertje op zich te nemen. Ook stiefvaders hebben een geschiedenis van verticale en horizontale relaties. De stiefvader van Joris probeert een goede vader te zijn voor de zoon die niet zijn zoon is. Hij wordt daarbij gevoed door het verlangen vader te zijn van zijn eigen kinderen. Bovendien geeft hij meer dan goed is, uit angst niet te voldoen als stiefvader. Hij kent de geschiedenis van Joris' moeder en

Het voorvoegsel 'stief' in stiefvader of -moeder betekent 'berooft van de bloedband'. Stiefkinderen betalen de prijs voor het ontbreken van de bloedband, terwijl andere kinderen voorgetrokken worden. In gezinnen waar een stiefouder als medeopvoeder aanwezig is, blijkt het ontbreken van de bloedband tot een ondankbare positie in het 'nieuw samengesteld gezin' te leiden. Ondanks alle goede bedoelingen blijft een kind loyaal kiezen voor de afwezige biologische ouder. Zelfs, of misschien wel juist, als die het kind ernstig tekort gedaan heeft.

realiseert zich dat hij hard moet werken om een blijverdje te mogen zijn.

Terug naar het incident op school. Uiteraard is het onrechtvaardig om aangifte te doen, maar wat vergeten wordt, is dat dit onrecht gevoed wordt door een existentieel onrecht dat voor Joris en zijn stiefvader veel dieper geworteld is dan de gebeurtenis op school. Wat jongens als Joris nodig hebben, is een duidelijke begrenzing en repressie, maar dan aangevuld met een gezonde dosis nieuwsgierigheid. Joris heeft het recht bevestigd te worden in wie hij is en in zijn levensverhaal. Daarmee creëer je de kans om hem erkenning te geven voor het opgelopen onrecht. Een leerling die gezien wordt in wie hij óók is, komt vanuit de inspanning van de bege-

leider in het krijt te staan. De kans is groot dat hij die schuld aflost met constructiever gedrag. Een leerling die alleen bevestigd wordt in zijn ongewenste gedrag, verwerft nog meer destructief recht en zal steeds meer problemen veroorzaken. Zijn gedrag is namelijk voortgekomen uit het onrecht dat zijn ouders hem aandeden. Door de existentiële kind-ouder-band

kan hij de ouders niet confronteren met de prijs die hij als kind heeft moeten betalen. Een kind dat zijn ouders afwijst, verliest namelijk niet alleen zijn ouders, maar ook zichzelf.

In het laatste gesprek dat ik met Joris had, nam hij zijn moeder mee. Op mijn vraag te vertellen wat voor jongen hij volgens haar is, antwoordde ze bedeesd: 'Joris is geen lieverdje, maar het is een goeie jongen.' Joris glimlachte.

Ivo Mijland is contextueel hulpverlener met een eigen praktijk in Oirschot. Hij zit in de opleidingsstaf van Ortho Consult, die elk jaar een tweejarige opleiding verzorgt voor contextuele leerlingbegeleiding.

Contextuele hulpverlening

De contextuele benadering maakt onderscheid tussen verticale, existentiële loyaliteit en horizontale, verworven loyaliteit. De verticale loyaliteit is de verbinding tussen ouders en kind. Deze verbinding kun je niet verbreken, zelfs niet als jou onrecht wordt aangedaan. Bij horizontale loyaliteit gaat het om relaties die je in het leven aan kunt gaan. Als je in die relaties unfair behandeld wordt, kun je de verbinding wel verbreken. Van je vader kun je niet je ex-vader maken, je kunt wel besluiten geen verbinding aan te gaan met je stiefvader. Kinderen die beschadigd worden in de verticale relaties, presenteren daarom de rekening vaak op een horizontaal niveau.

